

Budoucnost

V jazyce máme celou řadu slov, která jsou svým smyslem bytostně spjata s naším vztahem k budoucnosti. Už třeba jen úkol, závazek a povinnost, ať už jsou nám ukládány někým jiným anebo si je ukládáme sami; tím spíše povolání (povolání) a poslání, také dluh (zejména v přeneseném významu). A to jsou jen substantiva; čeština účinně pracuje se slovesy a jejich nedokonavými tvary, a neméně se zájmeny nebo předponami. I to, co se už stalo a je hotové, je velmi často vztahováno k něčemu dalšímu, co se ještě nestalo, ale co je zamýšleno a k čemu se to již provedené, uskutečněné bytostně vztahuje, buď aby o to opřelo svůj smysl, nebo aby to naopak svému smyslu podrobilo. „Usilovně jdeme (nebo jsme šli), abychom tam byli před setměním.“ Usilovnost, která nemá řádný a rozumný cíl, je pochybná nebo přinejmenším nesrozumitelná; to zároveň staví do pochybného světla pouhou nezdůvodněnou „vůli“, o které se od jisté doby tak nefilosoficky nebo pseudofilosoficky mluví a diskutuje (přinejmenším od doby Schopenhauerovy a pak Nietzscheovy). Každý záměr, každý projekt a plán se vztahuje k něčemu, co sice ještě není, ale co zdaleka není „ničím“, pouhou prázdnotou, nepopsaností – as ovšem co nelze redukovat na něco, co je prostě „tu“, totiž na subjektivitu a její obrazy i představy. Stále myslíme na výsledek, když něco děláme nebo podnikáme; když naprosto tomu něco podniká někdo jiný a my jsme na tom interesováni, s napětím očekáváme výsledek, jsme netrpěliví, rádi bychom to popohнали atd. To všechno ukazuje, jak jsme mocně orientováni do budoucnosti a na budoucnost, i když si to třeba plně neuvědomujeme. V jazyce však pro to máme nesčetné doklady. A už samo promlouvání dosvědčuje, jak svými slovy míříme k dovršení věty a třeba delšího výroku nebo i celého řečnického výkonu. Vyprávění mýtů a později pohádek, ještě později povídek a románů atd. směřuje do budoucnosti nejen tak, jak každý náš výkon, ale dokonce i tam, kde se něco již stalo. Jen ve výjimečných, extrémních situacích chceme hned vědět, jak to „dopadlo“; všechny zajímavost a dokonce krása by byla zničena, kdybychom předem věděli, kdybychom znali napřed konec a pak teprve, jak to k němu všechno spělo. To všechno a ještě mnoho jiného je dokladem toho, jak je budoucnost pro nás životně důležitá a jak se bez ní a bez vyhraněného vztahu k ní neobejdeme ani fakticky, ani ve svém vědomí.

(Písek, 020102-1.)